

Transformace Vědecké lékařské knihovny IKEM

Ing. Vladimír Rous

Úsek informační a komunikační IKEM, Praha

vladimir.rous@ikem.cz

INFORUM 2006: 12. konference o profesionálních informačních zdrojích

Praha, 23. - 25.5. 2006

Abstrakt

Příspěvek se zabývá novými možnostmi, které přináší rozvíjející se oblast e-learningu. Původně poskytovaly lékařské knihovny základní služby jako je zpřístupňování fondu a zprostředkování informací prostřednictvím výpůjček, reprografických služeb a klasických rešerší. Moderní způsoby práce nám v současné době nabízí využití elektronických databází s jejichž pomocí jsme schopni pracovat s informacemi efektivněji a relevantněji a poskytovat je v digitální formě. Dnes se otevírá pro knihovnu i možnost stát se centrem pro poskytování e-learningových aplikací.

Na praktickém příkladě transformace Vědecké lékařské knihovny IKEM (dále jen VLK), která souvisí s přestěhováním do nových moderně koncipovaných prostor, autoři příspěvku ukáží možnosti podpory e-learningu. Důležitým prvkem nových služeb je vybavení knihovny moderními informačními a komunikačními technologiemi jako je například pokrytí bezdrátovými sítěmi (WiFi). Důležitým prvkem pro podporu e-learningu je rovněž vhodně vybavená multimediální studovna, která je součástí Vědecké lékařské knihovny.

Autoři také budou demonstrovat některé praktické výsledky e-learningu z projektu „Vzdělávací a informační portál IKEM – Praha“, který je v současné době v realizační fázi.

Abstract

Transformation of Scientific Medical Library IKEM

This report addresses new possibilities that have arisen due to the booming area of e-learning. Originally, medical libraries were offering basic services such as fund accessing and information transmission by lending, by reprographic services or by classical recherche. Nowadays, modern methods provide the use of electronic databases that help us to work much more effectively with all types of information. Moreover, information can be easily transmitted in a digital form. Thus, present-day library may become the centre for providing the e-learning applications.

This report demonstrates a concrete practical example for the e-learning exploitation in the case of the transformation of the Scientific Medical Library IKEM which was related to the moving in the new, modern conceived rooms. An important component of the newly provided services is that the library is equipped with modern information and communication technologies such as wireless connection (WiFi). Multimedial study room which is also a part of the library presents another significant support of the e-learning.

The authors of the report will demonstrate some practical results of e-learning from the project "Educational and informational portal IKEM - Prague" that is in the present day in its implementation phase.

Úvod

Informační a komunikační technologie (ICT) ovlivňují čím dál tím více náš každodenní život. Některé profese jsou přímo spjaty s těmito technologiemi, jiné je s postupem doby využívají stále častěji. Někteří lidé jdou těmito technologiím napřed, jiní s nimi musí hledat kompromis pro vzájemné soužití a jen několik málo jedinců se v našem globálním světě obejde bez nich. V knihovně je to stále možné, knihy a časopisy jsou doposud k dispozici v klasické papírové podobě. Problém je ale v tom, že v některých knihovnách můžeme pozorovat takový odliv čtenářů klasických titulů, že počet knihovníků začíná v určitém okamžiku převyšovat počet návštěvníků. Pokud jsou k dispozici elektronické verze časopisů, které jsou díky kvalitnímu komunikačnímu zázemí přístupny prakticky odkudkoliv a kdekoliv, nemá uživatel potřebu osobně navštívit knihovnu. Při sledování těchto trendů se tedy může zdát že hrozí dokonce zánik těchto institucí.

Knihovna hybridního typu

Snahou řešit rozpor, kdy na jedné straně roste hlad po informacích a na druhé straně dochází k odlivu čtenářů ve studovnách, lze spatřit v koncepci hybridní lékařské knihovny. Velmi dobrým příkladem, který svědčí o systémové práci zainteresovaných osob, je materiál schválený na MZ ČR [1].

Jde tedy o cílenou snahu vytvořit kombinovaný knihovnický systém, který na jedné straně plně využívá klasický knihovnický přístup a na straně druhé výhod moderních ICT.

Nasazování technologií však nemá žádoucí efekt bez aktivní práce lidí. S nástupem ICT dochází k rozšiřování znalostí a k přibírání dalších činností u knihovnického personálu. Ten by měl, a pokud chce dál profesně přežít, musí zvládnout mnohé činnosti dříve připisované spíše informatikům. Konvergence profesí knihovníka a informatika se v praxi začíná naplno projevovat i v našem Institutu.

Stěhování VLK

V souvislosti s dostavbou kardiocentra IKEM a s přestěhováním do nových prostor došlo také k radikální změně pro VLK IKEM. V nové budově se našly dostatečně dimenzované prostory pro knihovnu. Před zaměstnanci VLK tak vystal nelehký úkol přestěhovat knihovnu do nových prostor. Aby takováto změna měla smysl, bylo důležité také vybavit nové prostory nejenom moderním nábytkem, ale rovněž radikálně obměnit vybavení ICT.

Příprava na stěhování

Již na jaře proběhla fyzická revize starého fondu knih a došlo k vyřazení jeho podstatné části (8 tisíc jednotek a fond na mikrofiších 26500 jednotek), která byla zastaralá a nevyužívaná. S vyřazenými knihami bylo naloženo dle řádného postupu, tj. knihy byly nabídnuty jiným knihovnám k využití. K přestěhování tak bylo určeno a připraveno cca 1300 běžných metrů polic knih a časopisů, odhadem asi 60 tun váhy. Veškeré fondy bylo nutno před stěhováním do nových prostor ještě očistit od prachu.

Stěhování fondu

V bezplatně vypůjčených 320 velkých přepravek z Národní knihovny v Klementinu byl fond stěhován s pomocí skupiny nakládajících ve staré budově a skupiny vykládajících, která v novostavbě hned rovnala přestěhované fondy na předem přesně určená a vyměřená místa. Tímto postupem bylo zajištěno, že nenastal chaos a přestěhované fondy byly opět ihned dosažitelné a použitelné.

18. srpna byla naložena a přestěhována 1. zkušební várka cca 160 beden knih. Stejnou várku se pak podařilo nakládat a vykládat 2-3x týdně, dle volné kapacity stěhovací firmy, která pouze naložené bedny převážela do novostavby a prázdné zpět. Takže během 1 týdne se vždy podařilo přestěhovat kolem 500 přepravek, což bylo asi 10 tun nákladu.

Nejvíce byly stěhovány knihy a vázané časopisy z depozitáře a tím se podařilo i během stěhování zachovat provoz čítárny až do 15. září. V polovině září byl provoz knihovny úředně uzavřen, ale přesto i nadále byly vyřizovány veškeré požadavky na literaturu, které bylo možné řešit elektronickou cestou.

Již 29. září byly neoficiálně opět obnoveny služby v novostavbě, protože veškeré fondy byly přestěhované v nových prostorách. 10. října byl pak provoz knihovny zahájen úředně.

Podařilo se tak přestěhovat veškeré fondy během rekordního času 6 týdnů při minimální době úplného uzavření knihovny (neoficiálně 2, oficiálně 3 týdnů).

Do poloviny října bylo přestěhováno celé vybavení knihovny, včetně nejnútnejšího nábytku, kopírek, počítačů, kartoték ... a zároveň zlikvidován starý, přebytečný nábytek, sběr a vše nepotřebné ve staré budově a bývalé prostory byly prázdné předány k dalšímu využití.

Vybudování moderní knihovny hybridního typu

Přestěhování VLK do nových prostor jsme vzali jako výzvu k vybudování moderní knihovny hybridního typu s aktuálními fondy, dostatečným úložným prostorem pro fondy, kvalitním technickým vybavením a příjemným prostředím pro čtenáře i zázemím pro knihovníky.

V rámci Programů rozvoje zdravotnických knihoven MZ ČR na r. 2005 byl podán projekt „Vybudování hybridní lékařské knihovny v novostavbě IKEM,“. Tak jsme mohli obdržet dotace na kompletní

vybavení nové knihovny nábytkem, na vybudování multimediální učebny a na zařízení knihovny novými informačními technologiemi včetně výkonných počítačů Dell, digitálních kopírek apod.

Pokrytí studovny bezdrátovou komunikací

Kromě vysoce výkonných PC ve studovně je také otevřena možnost pro návštěvníky, aby používali své notebooky při studiu a přímo z nich měli přístup ke KIKS (Komplexní informační a komunikační systém) a tedy i k elektronickým informačním zdrojům předplacenými IKEM.

Knihovna jako e-learningové centrum

Multimediální studovna

Již ve starých prostorách knihovny jsme při úvahách o dalším rozvoji poskytovaných služeb zřídili multimediální studovnu jako součást knihovny.

Pro vybudování nové studovny jsme získali finanční pokrytí v rámci spoluúčasti na programu ISPROFIN z MZ ČR pro vybavení moderním nábytkem a vysoce výkonnými počítači pro posluchače i učitele. Dále je zde interaktivní tabule s elektronickými popisovači, kvalitní datový projektor. Každý z 10 počítačů má rychlý přístup na Internet. Tato studovna může posloužit jako základní centrum pro tvorbu a školení e-learningových kursů.

Obr.1. multimediální studovna IKEM

E-learning

Je moderní způsob výuky s podporou počítačových technologií. Nové znalosti a vědomosti jsou zpracovány formou multimediálních výukových programů, e-kurzů, které spojují text, obrazovou informaci a zvuk [2].

Takto zpracované informace mohou být distribuovány na CD, prostřednictvím počítačových sítí nebo kombinovaným způsobem. Hlavním znakem je však možnost interaktivity a zpětné vazby.

Studenti pak obvykle přistupují k e-kurzům ze svých počítačů pomocí internetového prohlížeče (Internet Explorer, Netscape Navigator).

Kromě samotné distribuce informací v multimediální podobě e-kurzy zároveň obsahují mechanismy pro sběr zpětné vazby a její vyhodnocování. Účastníci e-kurzů i jejich organizátoři tak mají téměř okamžitou zpětnou vazbu o úspěšnosti plnění jednotlivých zadání pomocí cvičení a různých variant testů .

Projekt Evropského sociálního fondu

VLK díky nové multimediální studovně má vybudovanou infrastrukturu, která dovoluje posunout dále služby uživatelům. Prvním projektem, který prověří účelnost tohoto zařízení je „Vzdělávací a informační portál IKEM – Praha“ v rámci Evropského sociálního fondu. Tento projekt jsme získali v rámci soutěže v první vlně projektů které byly vypsány Magistrátem hlavního města Praha. Hlavním cílem projektu je vytvořit a dále rozvíjet systém kvalitního, uznávaného a uplatitelného dalšího vzdělávání formou e-learningu v oblasti zdravotnictví.

V rámci tohoto projektu je vytvářen unikátní portál zaměřený na rozvoj vzdělávání formou e-learningu v oblasti komplexního informačního a komunikačního systému IKEM, kardiologie a ošetřovatelství v intenzivní péči a dále pak zajistit neomezený přístup k informacím a profesnímu vzdělávání pro lektory a školící pracovníky IKEM.

Cílové skupiny projektu Vzdělávací a informační portál IKEM jsou tyto skupiny:

- Lektori IKEM
- Školící pracovníci IKEM
- Experti výzkumných pracovišť

Členy cílových skupin budou lidé, kteří mají zkušenosti s předáváním informací a se školením a výukou v oblasti zdravotnictví. Jedinci, kteří budou zahrnuti do kurzů pro školitele a lektory se budou muset prokázat předchozí praxí v oblasti školení, výuky, přednášek či veřejných vystoupení. Lektori ve zdravotnictví potřebují především vysoké odborné znalosti. Současní lektori mají letité zkušenosti s přednáškami a praktickými semináři. Někteří nemají vysokoškolské vzdělání protože není na této úrovni vyžadováno. Z tohoto důvodu také neusilovali zatím o pedagogické minimum. Pokud by se ukázalo toto minimum jako nezbytně nutné pro další chod projektu, splnění této podmínky by bylo uskutečněno v dalších etapách projektu.

Vzdělávací část portálu obsahuje 3 hlavní programy, které jsou zaměřeny na jednotlivé cílové skupiny:

- Program vzdělávání formou e-learningu **v oblasti Komplexního informačního a komunikačního systému IKEM** – tento kurz bude určen pro lektory a školící pracovníky IKEM. Kurz bude mít teoretickou – e-learningovou část a část praktickou. Na základě realizace tohoto záměru bude vytvořena podrobná metodika obsahující určitá témata pro práci s informačními a komunikačním systémem. Výstupem z této metodiky budou počítačové testy na ověření znalostí získaných na základě e-learningu. Ukončením testu získá uchazeč - lektor bodové ohodnocení, které ohodnotí získané znalosti uchazeče - lektora. Na základě bodového ohodnocení bude uchazeč – lektor zařazen k další části kurzu a to k ústní a praktické zkoušce. Celkovým výstupem kurzu bude certifikát platný pro proškolení středně zdravotnického personálu IKEM v praxi.
- Program vzdělávání formou e-learningu **v oblasti kardiologie** – tento kurz bude určen pro uchazeče o zvýšení kvalifikace, potenciální lektory a experty výzkumných pracovišť IKEM. Na základě realizace tohoto kurzu bude vytvořena podrobná metodika obsahující určitá témata kardiologie. Po prostudování metodiky bude uchazeč moci ověřit své znalosti formou zkušebních počítačových testů. Konečným výstupem kurzu bude absolvování „ostrého“ počítačového testu. Pokud uchazeč získá v testu odpovídající počet hodnotících bodů, obdrží certifikát o jeho absolvování, který bude podkladem pro absolvování praktické zkoušky.

- Program vzdělávání formou e-learningu **v oblasti ošetřovatelství v intenzivní péči** – tento kurz bude určen pro lektory a školící pracovníky IKEM. Na základě realizace tohoto kurzu bude vytvořena podrobná metodika obsahující určitá témata ošetřovatelství v intenzivní péči. Výstupem z této metodiky budou počítačové testy – zkušební a „ostré“ Po prostudování metodiky bude uchazeč moci ověřit své znalosti formou zkušebních počítačových testů. Konečným výstupem kurzu bude absolvování „ostrého“ počítačového testu. Pokud uchazeč získá v testu odpovídající počet bodů obdrží certifikát o jeho absolvování, který bude platný pro praktické školení zdravotních sester v oblasti ošetřovatelství v intenzivní péči a v oblasti jednotlivých témat a okruhů.

Aktuální výsledky a stav projektu bude součástí prezentace na konferenci.

Závěr

V příspěvku je popsána přeměna VLK IKEM v souvislosti s přestěhováním. Je zde také prezentována snaha o přechod na knihovnu hybridního typu spolu se snahou o vytvoření e-learningového centra v rámci VLK. Knihovna tak nabízí nové služby uživatelům a tím se přizpůsobuje měnícím se podmínkám, které souvisejí se změnami způsobenými rozvojem ICT. Přitom je vedena snahou o co největší podporu toho, aby IKEM byl moderní firmou typu učící se organizace, kterou první definoval Peter M. Senge [3]. V ní zaměstnanci předjímají, spoluvytvářejí a rozvíjejí budoucí potřeby svých zákazníků.

Použitá literatura

1. www.mzcr.cz : Koncepce rozvoje sítě zdravotnických knihoven na léta 2005-2010
2. Mgr.V.Bílková, J.Sochora, G.Seifertová: Metodika elektronického vzdělávání, IPVZ a IKEM, leden 2006
3. Senge, Peter: The fifth discipline : the art and practise of the learning organization. New York Doubleday, 1990. 454 s.